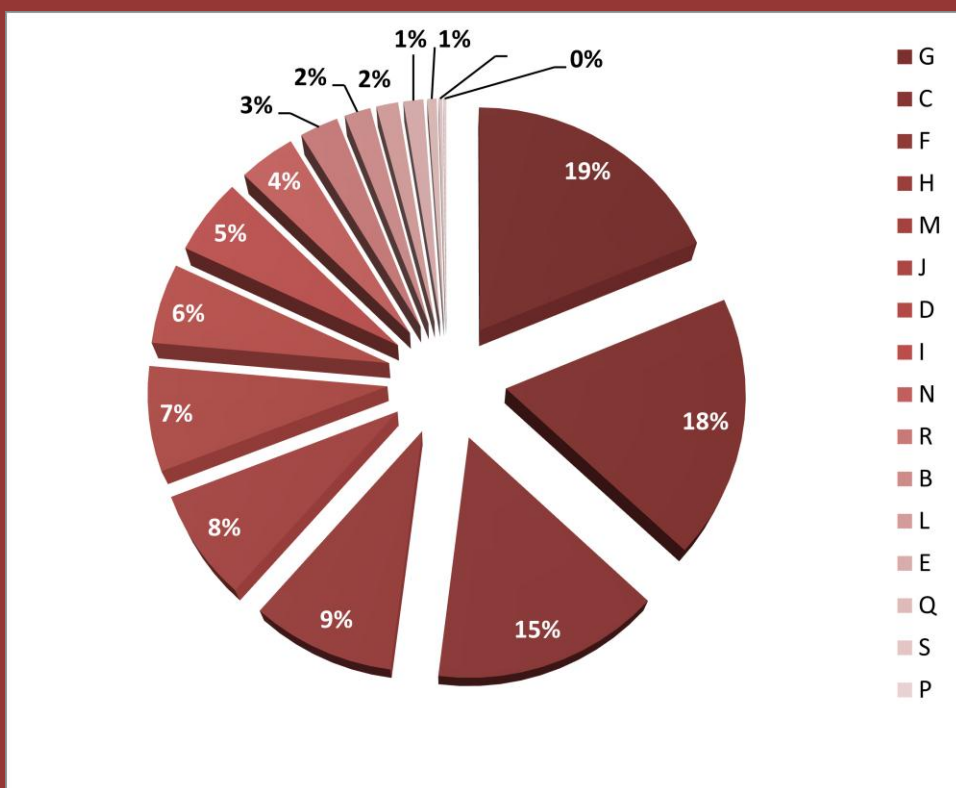

Poslovanje preduzeća u Crnoj Gori u 2012.godini

UVOD

Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT je u cilju harmonizacije sa međunarodnim standardima i evropskim statističkim sistemom nastavio rad na praćenju, prikupljanju i objavljivanju podataka o tržišnoj ekonomiji koji su međunarodno uporedivi.

Sprovođenje strukturalne biznis statistike je u skladu sa Regulativom Evropske Komisije br.295/2008 (Regulation (EC) no. 295/2008 of the European Parliament and of the Council), kojom je uspostavljen jedinstveni okvir za prikupljanje, obradu i publikovanje podataka o aktivnostima preduzeća.

Obračun pokazatelja poslovanja je baziran na podacima dobijenim iz: finansijskih izvještaja preduzeća, podataka iz istraživanja investicija (INV-01), kao i podataka koji su raspoloživi iz biznis registra, za mala, srednja i velika preduzeća.

U skladu sa evropskim standardima, Zavod za statistiku Crne Gore – MONSTAT je pripremio publikaciju „Poslovanje preduzeća u Crnoj Gori u 2012.godini“.

Publikacija sadrži metodološka objašnjenja o statističkim pokazateljima koji omogućavaju pravilno i lakše korišćenje prikazanih podataka, kao i glavne pokazatelje crnogorskog biznisa i to prema različitim aktivnostima i klasama privrednih subjekata.

Sastoji se od dva poglavlja, od kojih su u prvom poglavlju navedena metodološka objašnjenja, dok se drugo poglavlje odnosi na elemente koji su bitni za strukturalnu analizu biznisa u ekonomiji, počevši od vrijednosti proizvodnje, troškova, prometa, investicija privrednih subjekata u Crnoj Gori, itd.

Sadržaj:

1	Metodološka objašnjenja	4
1.1	Cilj i svrha istraživanja	4
1.2	Pravni osnov	4
1.3	Obuhvat istraživanja	4
1.4	Izvori prikupljanja podataka	6
2	Osnovne ekonomske kategorije	7
2.1	Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i bruto dodata vrijednost.....	7
2.2	Promet.....	11
2.3	Troškovi	13
2.4	Sredstva i obaveze	14
2.5	Investicije.....	18

Lista tabela

<i>Tabela 1 Posmatrani sektori djelatnosti, KD 2010.....</i>	<i>5</i>
<i>Tabela 2 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i dodata vrijednost prema sektorima, u hilj.EUR, u 2012.godin.....</i>	<i>7</i>
<i>Tabela 3 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema klasi preduzeća, u hilj.EUR.....</i>	<i>9</i>
<i>Tabela 4 Promet preduzeća prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 na nivou sektora, ...</i>	<i>12</i>
<i>Tabela 5 Ukupna nabavka dobara i usluga, troškovi materijala, troškovi goriva i električne energije prema sektorima, u hilj.EUR.....</i>	<i>13</i>
<i>Tabela 6 Obrtna sredstva prema sektorima KD 2010, u hilj.EUR.....</i>	<i>15</i>
<i>Tabela 7 Učešće stalnih i obrtnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima, ukupnim stalnim sredstvima i ukupnim obrtnim sredstvima, u % .....</i>	<i>16</i>
<i>Tabela 8 Kapital, dugoročna rezervisanja i obaveze, odložene poreske obaveze i kratkoročna rezervisanja i obaveze prema KD 2010, u hilj.EUR.....</i>	<i>17</i>
<i>Tabela 9 Bruto investicije u materijalna dobra u izgradnju zgrada i ostalih građevina u mašine i opremu, u hilj.EUR.....</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 10 Bruto investicije u materijalna dobra prema klasi preduzeća u hilj.EUR.....</i>	<i>19</i>

Lista grafika:

<i>Grafik 1 Učešće međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti.....</i>	<i>8</i>
<i>Grafik 2 Učešće bruto dodate vrijednosti prema sektorima u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti, u % .....</i>	<i>8</i>
<i>Grafik 3 Učešća bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje, bruto dodate vrijednosti u ukupnoj vrijednosti, prema klasi preduzeća za sektor "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala, u %.....</i>	<i>10</i>
<i>Grafik 4 Učešće bruto vrijednosti proizvodnje sektora "Industrije" u odnosu na ukupnu bruto vrijednost proizvodnje svih posmatranih sektora, prema klasi preduzeća, u %.....</i>	<i>11</i>
<i>Grafik 5 Učešća vrijednosti prometa sektora "Usluga" i "Trgovine" u ukupnom prometu, prema klasi preduzeća, u %.....</i>	<i>12</i>
<i>Grafik 6 Učešće ukupne nabavke dobara i usluga u ukupnom prometu, u % .....</i>	<i>14</i>

1 Metodološka objašnjenja

1.1 Cilj i svrha istraživanja

Cilj istraživanja "Godišnje strukturalno istraživanje biznis statistike" (SBS 01)je da opiše ekonomiju kroz posmatranje institucionalnih jedinica uključenih u stvaranje ekonomske aktivnosti.

Svrha istraživanja je obezbijediti indikatore koji su potrebni za analizu strukture djelatnosti privrednih subjekata, strukturu inputa i outputa u proizvodnom procesu, poslovnog uspjeha i konkurentnosti ekonomskih subjekata na određenom nivou djelatnosti.

1.2 Pravni osnov

Pravni osnov za sprovođenje statističkog istraživanja je Zakon o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike ("Sl. list Crne Gore", br. 18/12), kao i Regulativa Evropske Komisije br. 295/2008.

Regulativa Evropske Komisije br. 295/2008 je pravna osnova kojom se definiše metodologija prikupljanja, obračunavanja, provjeravanja i objavljivanja podataka o poslovanju privrednih subjekata.

Ostale pravne osnove kojima se dopunjuje i/ili mijenja metodološki okvir propisan Regulativom Evropske Komisije br. 295/2008 su:

- Regulativa Evropske Komisije br. 250/2009 kojom se definišu varijable koje se prikupljaju ovim istraživanjem, tehnički format koji se mora poštovati pri prenosu podataka kao i izvještavanje prema klasifikaciji djelatnosti (NACE Rev 2).
- Regulativa Evropske Komisije br. 251/2009 dopunjuje Regulativu Evropske Komisije br. 295/2008 u dijelu niza podataka koji se moraju proizvoditi za strukturalnu biznis statistiku.
- Regulativa Evropske Komisije br. 275/2010 definiše kriterijume za procjenu kvaliteta ovog istraživanja.

1.3 Obuhvat istraživanja

U skladu sa metodologijom, koja se koristi za sprovođenje ovog istraživanja, obuhvataju se svi privredni subjekti koji su registrovani u skladu sa klasifikacijom djelatnosti KD2010¹, u sektore:

---

¹ Klasifikacija djelatnosti KD 2010 je usklađena sa Klasifikacijom ekonomskih djelatnosti Evropske zajednice (NACE Rev.2).

Tabela 1 Posmatrani sektori djelatnosti, KD 2010

Sektor	Klasifikacija djelatnosti	Oblast
B	Vađenje rude I kamena	05-09
C	Prerađivačka industrija	10-33
D	Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom I klimatizacija	35
E	Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada I slične aktivnosti	36-39
F	Građevinarstvo	41-43
G	Trgovina na veliko I trgovina na malo I popravka motornih vozila I motocikala	45-47
H	Saobraćaj I skladištenje	49-53
I	Usluge smještaja I ishrane	55-56
J	Informisanje I komunikacije	58-63
L	Posovanje nekretninama	68
M	Stručne, naučne I tehničke djelatnosti	69-75
N	Administrativne I pomoćne uslužne djelatnosti	77-82
P	Obrazovanje	85
Q	Zdravstvo I socijalna zaštita	86-88
R	Umjetnost, zabava I rekreacija	90-93
S	Ostale uslužne djelatnosti	94-96

Sledeći sektori prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 nisu obuhvaćeni ovim istraživanjem:

- *Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo – sektor A*
- *Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja – sektor K*
- *Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje – sektor O*
- *Djelatnosti domaćinstava kao poslodavca, djelatnost domaćinstva koja proizvode robu i usluge za sopstvene potrebe – sektor T*
- *Djelatnosti eksteritorijalnih organizacija i tijela – sektor U.*

Pored privrednih subjekata koji su registrovani u pomenutim ne-obuhvaćenim sektorima djelatnosti, ne obuhvataju se i oblici udruživanja kao što su zadruge, društvena preduzeća, udruženja građana, društvene i političke organizacije i preduzetnici.

Broj privrednih subjekata odnosi se na broj registrovanih privrednih subjekata korigovan u skladu sa zahtjevima Regulative 295/2008, na način da se uključuju svi privredni subjekti koji su aktivni, koji su imali promet i zaposlene u toku referentnog perioda.

Privredni subjekti prema veličini klasifikovani su na tri klase, i to prema broju zaposlenih radnika na:

- Mala – 0 do 49 zaposlenih radnika;
- Srednja – 50 do 249 zaposlenih radnika i
- Velika – preko 250 zaposlenih radnika.

U Crnoj Gori broj privrednih subjekata koji se prati istraživanjem “Strukturalne biznis statistike”, u 2012.godini je bio najveći u sektoru “Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala”, dok je najmanji broj preduzeća bio u sektoru “Obrazovanja”.²

1.4 Izvori prikupljanja podataka

Podaci koji se prikazuju u ovoj publikaciji su kompilirani iz raspoloživih izvora podataka.

Administrativni izvori podataka su finansijski izvještaji privrednih subjekata i statistički aneks (Poreska uprava Crne Gore).

Ostali izvori su statistička istraživanja MONSTAT - a:

- investicije,
- kratkoročne statistika, i
- raspoloživi podaci iz Biznis registra.

---

² Ukupan broj preduzeća u Crnoj Gori se prati u okviru odeljenja Biznis registra, Zavoda za statistiku Crne Gore

2 Osnovne ekonomske kategorije

2.1 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i bruto dodata vrijednost

Bruto vrijednost proizvodnje se definiše kao tržišna vrijednost svih proizvedenih roba i usluga na nivou nacionalne ekonomije. Bruto vrijednost proizvodnje mjeri stvarno proizvedenu količinu dobara i usluga, zasnovanu na prodaji, uključujući promjene u zalihama dobara i usluge, kao i njihovu preprodaju.

Međufazna potrošnja vrednuje se u nabavnim cijenama i predstavlja vrijednost proizvoda i usluga koji se transformišu, koriste ili troše u procesu proizvodnje.

Bruto dodata vrijednost predstavlja razliku između bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje.

U tabeli 2 su prikazane kategorije: bruto vrijednost proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema djelatnostima koje su obuhvaćene ovim istraživanjem u skladu sa klasifikacijom djelatnosti KD 2010, u hilj.EUR.

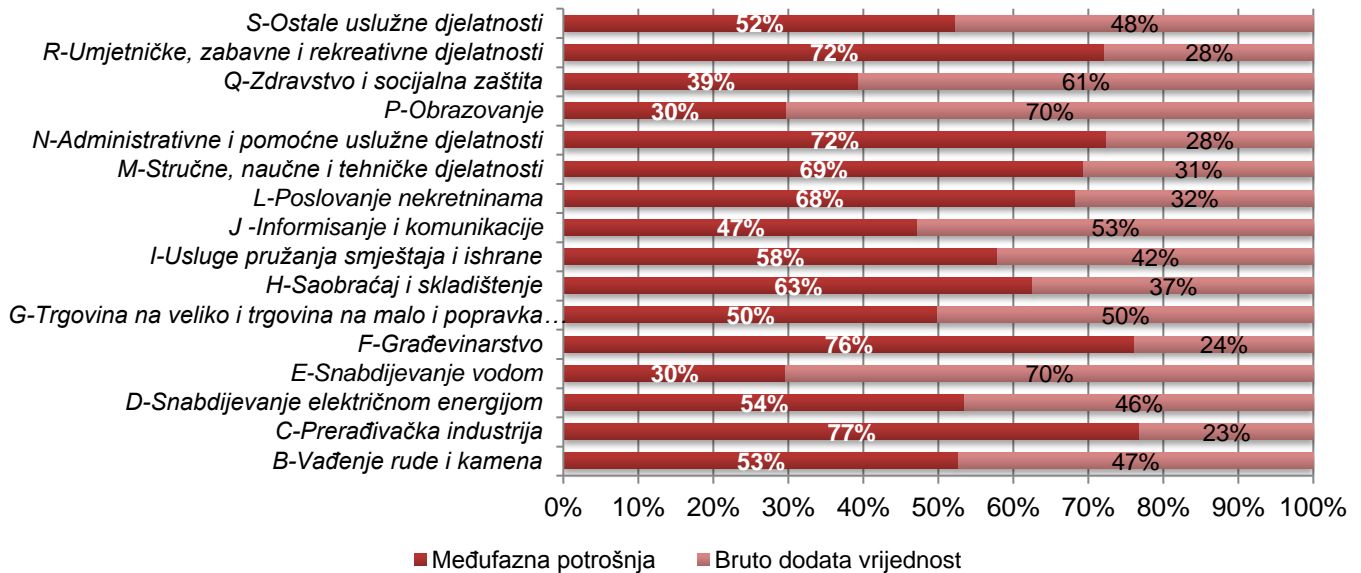
Tabela 2 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i dodata vrijednost prema sektorima, u hilj.EUR, u 2012.godini

Klasifikacija djelatnosti	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Bruto dodata vrijednost
B Vađenje rude i kamena	63 819	33 605	30 214
C Prerađivačka industrija	435 857	335 057	100 801
D Snabdijevanje električnom energijom	192 175	102 878	89 296
E Snabdijevanje vodom	85 486	25 357	60 129
F Građevinarstvo	359 398	273 713	85 685
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	682 862	341 185	341 677
H Saobraćaj i skladištenje	275 215	172 378	102 837
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	169 349	98 011	71 337
J Informisanje i komunikacije	283 157	133 860	149 297
L Poslovanje nekretninama	40 779	27 859	12 920
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	200 924	139 416	61 508
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	100 512	72 808	27 705
P Obrazovanje	13 614	4 053	9 561
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	30 477	11 987	18 490
R Umjetničke, zabavne i rekreativne djelatnosti	68 442	49 440	19 002
S Ostale uslužne djelatnosti	9 422	4 932	4 490

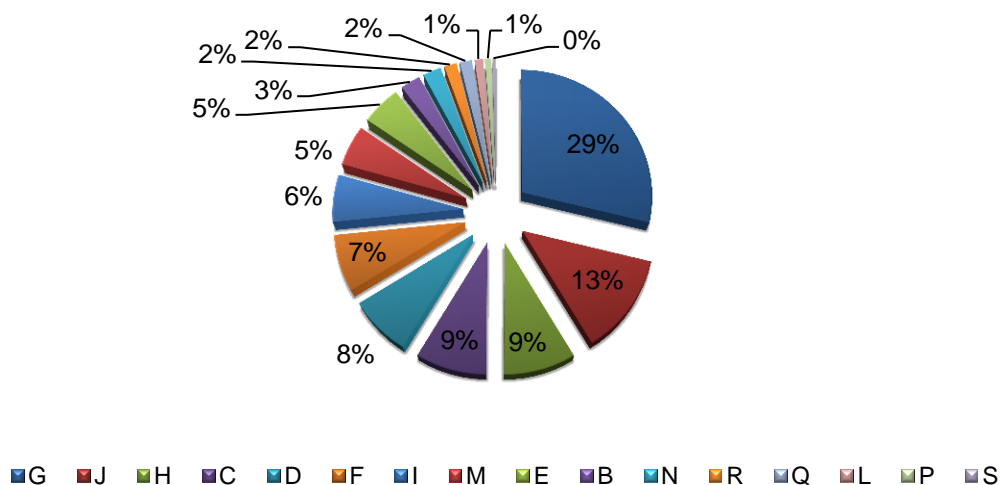
Na grafiku 1 su prikazana učešća međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti u bruto vrijednosti proizvodnje. Najveće učešće međufazne potrošnje u vrijednosti proizvodnje je ostvareno u sektoru "Prerađivačke industrije" (77%). U sektoru "Trgovine na veliko, trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala" učešća međufazne potrošnje i dodate vrijednosti u bruto vrijednosti proizvodnje su jednaka. Najveća učešće bruto dodate vrijednosti u vrijednosti proizvodnje od 70% je ostvareno u sektorima "Snabdijevanje vodom" i "Obrazovanja".

Grafik 1 Učešće međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti u vrijednosti proizvodnje, %

Na grafiku 2 je prikazano učešće bruto dodate vrijednosti prema sektorima u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti svih sektora.

Grafik 2 Učešće bruto dodate vrijednosti prema sektorima u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti, u %

Sektor "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" je ostvario 29% učešća bruto dodate vrijednosti u ukupnoj bruto dodatoj vrijednosti. Sektor "Informisanja i komunikacija" je imao značajno učešće od 13% bruto dodate vrijednosti u ukupnoj vrijednosti. Slijede sektori "Saobraćaj i skladištenje" i "Prerađivačka industrija", sa podjednakim učešćem od 9%.

U tabeli 3 je prikazana struktura bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema klasi preduzeća (broju zaposlenih radnika).³

Tabela 3 Bruto vrijednost proizvodnje, međufazne potrošnje i bruto dodate vrijednosti prema klasi preduzeća, u hilj.EUR

Klasa preduzeća	Bruto vrijednost proizvodnje	Međufazna potrošnja	Bruto dodata vrijednost
Mala	1 285 350	863 080	422 270
Srednja	841 101	463 554	377 547
Velika	885 037	499 906	385 130
Ukupno	3 011 488	1 826 540	1 184 948

Bruto vrijednost proizvodnje od 1 285 350 hilj.EUR ostvarena je od strane malih preduzeća, i iznosi 43% ukupne bruto vrijednosti proizvodnje. Vrijednost međufazne potrošnje ostvarene od strane malih preduzeća iznosi 47% ukupne vrijednosti međufazne potrošnje dok vrijednost bruto dodate vrijednosti od strane malih preduzeća iznosi 36% ukupne vrijednosti bruto dodate vrijednosti.

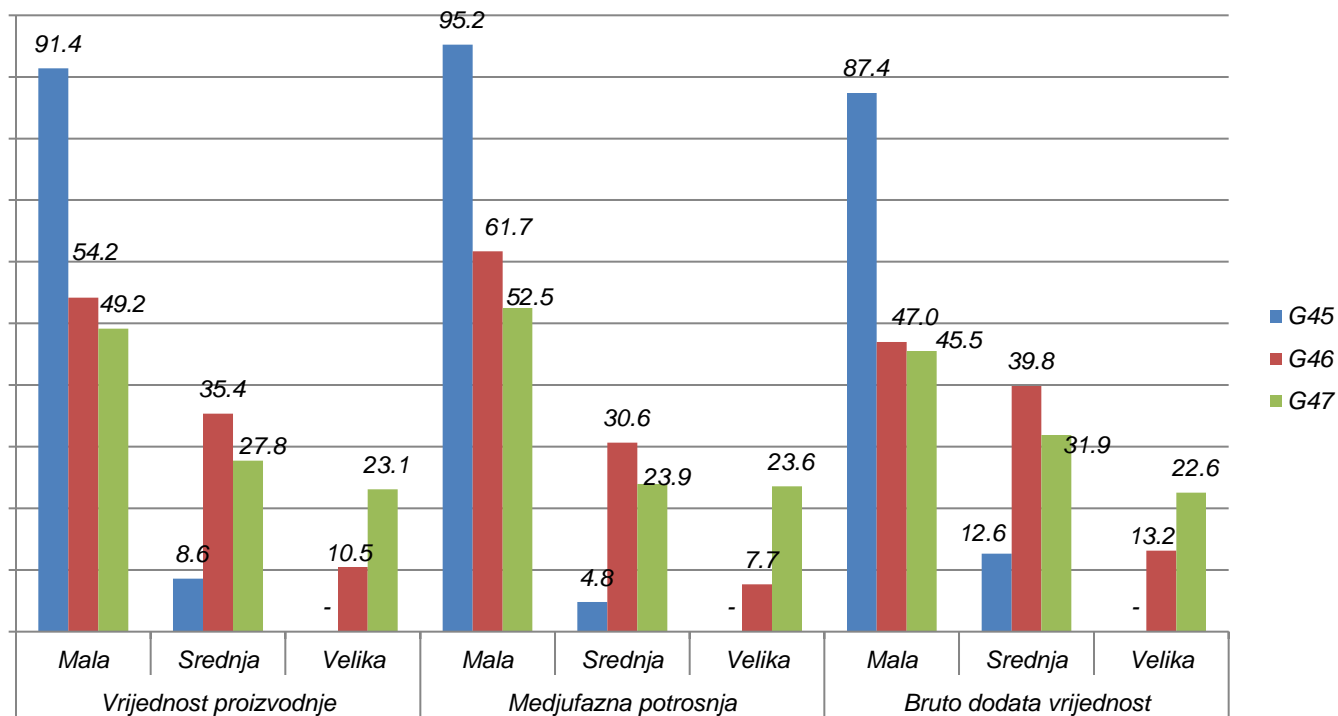
Sektor "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala", se sastoji od sledećih oblasti:

- G45 - Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala
- G46 - Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima
- G47 - Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima.

Bruto vrijednost proizvodnje ostvarena je većinom od strane malih preduzeća u oblasti G45, i to 91,4%. Isti slučaj je i sa oblastima G46 i G47, sa 54,2% i 49,2%. Vrijednost međufazne potrošnje je ostvarena od strane malih preduzeća, i to 95,2% za oblast G45, 61,7% za oblast G46 i 52,5% za oblast G47 (grafik 3).

³ Podaci su grupisani iz razloga zaštite individualnih podataka, u skladu sa Zakonom o zvaničnoj statistici i sistemu zvanične statistike i Regulativom Evropske komisije br. 250/2009, individualni podaci se tretiraju kao povjerljivi i ne objavljuju se (Poglavlje XIII, članovi 54-61).

Grafik 3 Učešća bruto vrijednosti proizvodnje, međufazne potrošnje, bruto dodate vrijednosti u ukupnoj vrijednosti, prema klasi preduzeća za sektor "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala, u %

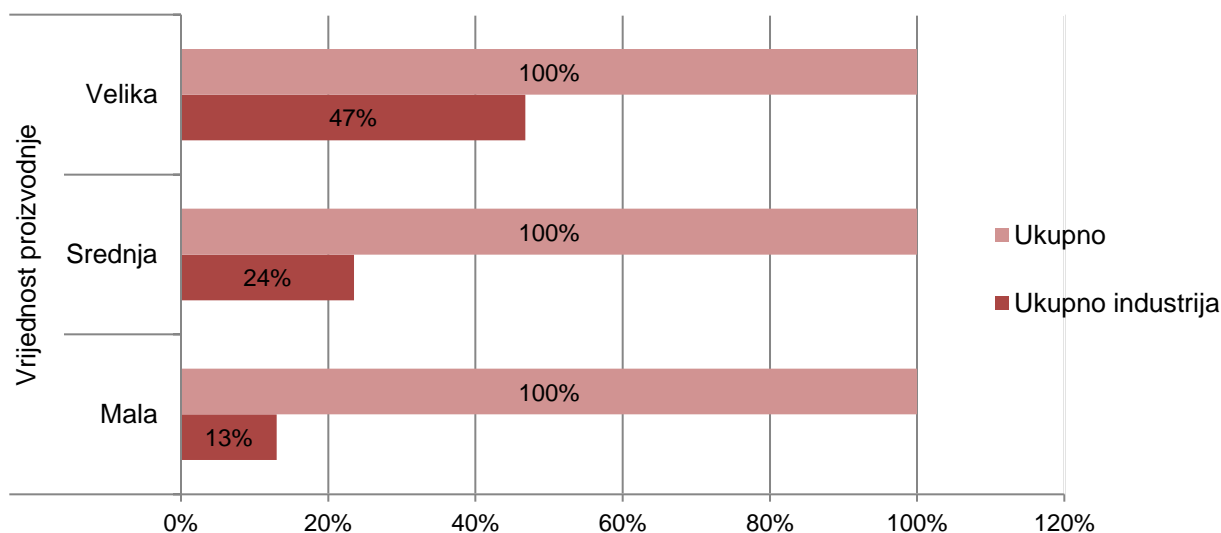
Struktura bruto vrijednosti proizvodnje prema klasi preduzeća, grupisani u sektor "Industrije"⁴. predstavljena je na grafiku 4.

Prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 oblast industrije obuhvata sledeće sektore:

- Vađenje rude i kamena,
- Prerađivačka industrija,
- Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija, i
- Snabdijevanje vodom, upravljanje otpdanim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti.

⁴ Prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 industrija obuhvata sektore B, C, D, E,

Grafik 4 Učešće bruto vrijednosti proizvodnje sektora "Industrije" u odnosu na ukupnu bruto vrijednost proizvodnje svih posmatranih sektora, prema klasi preduzeća, u %

U bruto vrijednosti proizvodnje klase velikih preduzeća najveće učešće od 47% je ostvareno od strane sektora Industrije. U klasi srednjih preduzeća učešće industrije je 24% u ostvarenju bruto vrijednosti proizvodnje, dok je u klasi malih preduzeća to ostvarenje iznosilo 13% (grafik 4).

2.2 Promet

Shodno Regulativi 250/2009 promet obuhvata prihode od prodaje proizvoda, roba i usluge, prihod ostvaren po osnovu ostalih poslovnih aktivnosti. Finansijski i vanredni prihodi u računima preduzeća nisu rezultat redovnog poslovanja i kao takvi nisu uključeni u promet.

Vrijednosti prometa u tabeli 4 su sortirane po opadajućem nizu vrijednosti prometa.

Promet je bio najveći u sektoru "Trgovine na veliko i trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala", i to 50% vrijednosti ukupnog prometa posmatranih sektora.

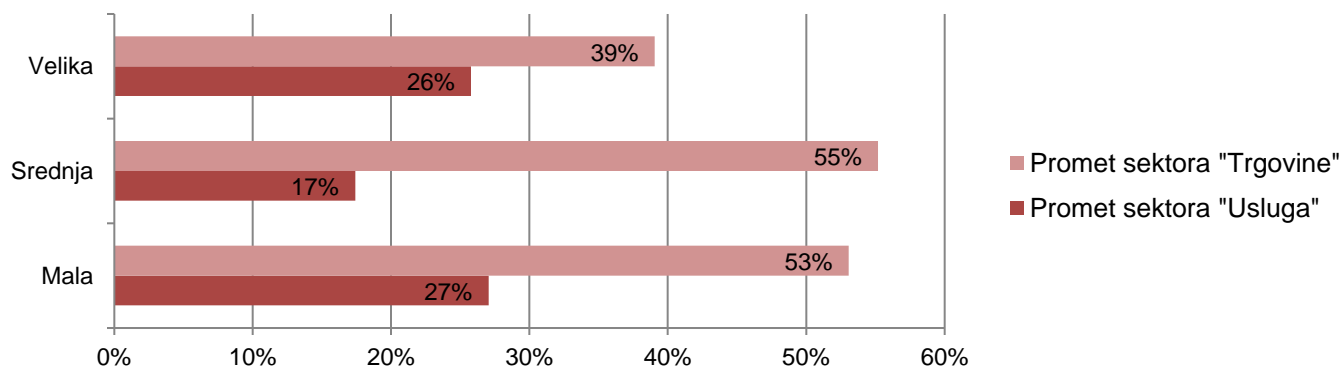
Promet u sektoru "Prerađivačke industrije" je iznosio 623 198 hilj. EUR, odnosno 10% ukupnog prometa posmatranih sektora.

Tabela 4 Promet preduzeća prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 na nivou sektora, u hilj.EUR

Klasifikacija djelatnosti	Promet
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala	3 034 977
C Prerađivačka industrija	623 198
F Građevinarstvo	460 212
H Saobraćaj i skladištenje	320 576
M Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	311 637
J Informisanje i komunikacije	310 951
D Snabdijevanje električnom energijom	295 713
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	198 837
E Snabdijevanje vodom	119 110
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	108 408
R Umjetničke, zabavne i rekreativne djelatnosti	72 305
B Vađenje rude i kamena	65 188
L Poslovanje nekretninama	56 600
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	31 374
S Ostale uslužne djelatnosti	18 443
P Obrazovanje	14 153
UKUPNO	6 041 682

Sektor "Trgovine" je imao učešće od 53% u ukupnom prometu ostvarenog u klasi malih preduzeća. Sektor "Usluga" karakteriše učešće od 27% prometa ostvarenog od strane malih preduzeća, dok je učešće vrijednosti prometa ostvareno u klasi srednjih preduzeća od strane sektora "Trgovine" iznosilo 55% u odnosu na ukupnu vrijednost prometa ove klase. Što se tiče velikih preduzeća, i ovdje je sektor "Trgovine" imao najznačajnije učešće, i to 39% u odnosu na ukupan promet ostvaren od strane velikih preduzeća (grafik 5).

Grafik 5 Učešća vrijednosti prometa sektora "Usluga" i "Trgovine" u ukupnom prometu, prema klasi preduzeća, u %

2.3 Troškovi

Nabavke dobara i usluga obuhvataju vrijednost svih dobara i usluga nabavljenih tokom obračunskog perioda za preprodaju ili potrošnju u proizvodnom procesu. Dobra i usluge mogu biti preprodani sa ili bez dalje obrade, potpuno upotrijebljeni u proizvodnom procesu ili ostavljeni kao zalihe.

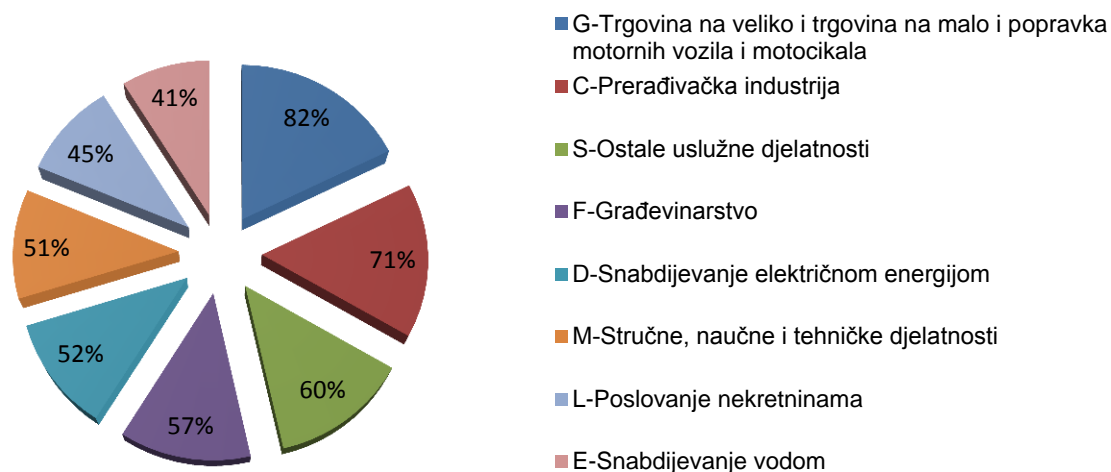
Tabela 5 Ukupna nabavka dobara i usluga, troškovi materijala, troškovi goriva i električne energije prema sektorima, u hilj.EUR

Klasifikacija djelatnosti	Ukupna nabavka dobara i usluga	Troškovi materijala	Troškovi goriva i električne energije- nabavka energenata
B Vađenje rude i kamena	20 398	18 319	11 869
C Prerađivačka industrija	442 833	254 856	75 620
D Snabdijevanje električnom energijom	153 726	51 781	44 166
E Snabdijevanje vodom	48 599	13 391	710
F Građevinarstvo	261 922	142 078	17 566
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka	2 475 265	115 020	52 951
H Saobraćaj i skladištenje	111 788	67 056	49 871
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	78 711	48 062	11 000
J Informisanje i komunikacije	43 751	18 735	4 413
L Poslovanje nekretninama	25 445	3 981	667
M Stručne naučne i tehničke djelatnosti	157 381	47 327	3 785
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	15 069	7 171	3 170
P Obrazovanje	1 531	951	86
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	8 419	6 593	1 108
R Umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti	28 492	24 561	1 412
S Ostale uslužne djelatnosti	11 121	2 144	865

U tabeli 5 su prikazani sledeći troškovi: ukupna nabavka dobara i usluga, troškovi materijala i troškovi goriva i električne energije, u hilj EUR.

Ukupna nabavka dobara i usluga najveću vrijednost je dostigla u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala", i to 2 475 265 hilj.EUR. Troškovi materijala su bili najveći u sektoru "Prerađivačke industrije", i to 254 856 hilj.EUR. Sektor "Prerađivačke industrije" su takođe karakterisali najveći troškovi goriva i električne energije, i to 75 620 hilj.EUR.

Grafik 6 Učešće ukupne nabavke dobara i usluga u ukupnom prometu, u %

Na grafiku 6 su izdvojeni sektori sa najvećim učešćem ukupne nabavke dobara i usluga u ukupnom prometu privrednih subjekata prema sektorima. Najveće učešće od 82% je ostvareno u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala". Nakon ovog sektora slijedi sektor "Prerađivačke industrije" sa 71%. Najmanje učešće od 11% ukupne nabavne vrijednosti u ukupnom prometu je ostvareno u sektoru "Obrazovanja". Nakon ovog sektora najmanje učešće je realizovano u sektoru "Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti" i to 14%.

2.4 Sredstva i obaveze

Obrtna sredstva čini: gotovina koji je potreban za tekuća plaćanja, materijal i sirovine koje se drže radi ulaganja u proizvodnju, vrijednosti utrošene u proizvodnju i proizvodi namijenjeni za prodaju.

Oblici obrtnih sredstava su:

- novčani oblik (gotovina novac na žiro računu kratkoročne HoV)
- stvari (zalihe sirovina nedovršena proizvodnja i gotovi proizvodi)
- prava (potraživanja od kupaca po osnovu datih avansa i kratkoročnih plasmana)

U tabeli 6 je prikazana struktura obrtnih sredstava i kratkoročna potraživanja, plasmane i gotovinu prema sektorima klasifikacije djelatnosti KD 2010.

Tabela 6 Obrtna sredstva prema sektorima KD 2010, u hilj.EUR

Klasifikacija djelatnosti	Obrtna sredstva	Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina
B Vađenje rude i kamena	25 225	19 393
C Prerađivačka industrija	341 017	215 497
D Snabdijevanje električnom energijom	295 643	263 480
E Snabdijevanje vodom	76 086	65 307
F Građevinarstvo	710 320	344 623
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka	1 531 466	917 555
H Saobraćaj i skladištenje	178 124	159 178
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	163 393	133 641
J Informisanje i komunikacije	354 582	339 263
L Poslovanje nekretninama	350 170	238 692
M Stručne naučne i tehničke djelatnosti	372 895	190 908
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	45 545	40 749
P Obrazovanje	6 513	6 316
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	11 770	9 248
R Umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti	29 620	18 414
S Ostale uslužne djelatnosti	9 825	6 317

Najveća vrijednost obrtnih sredstava je u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" i to 1 531 466 hilj.EUR. Ova vrijednost je većinom ostvarena u kratkoročnim potraživanjima, plasmanima i gotovini, i to 60% ukupne vrijednosti obrtnih sredstava. Kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina velikim dijelom su bili zastupljeni u sektoru "Građevinarstva", i to 344 623 hilj.EUR. U sektoru "Građevinarstva" vrijednost obrtnih sredstava je iznosila 710 320 hilj.EUR.

Osnovna sredstva definišu proizvodnu moć preduzeća, dok odnos između osnovnih i obrtnih sredstava predstavlja organski sastav preduzeća. Učešće osnovnih i obrtnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima se računa na slijedeći način:

$Učešće\ osnovnih\ sredstava = osnovna\ sredstva / poslovna\ sredstva \times 100$

$Učešće\ obrtnih\ sredstava = obrtna\ sredstva / poslovna\ sredstva \times 100$

Tabela 7 Učešće stalnih i obrtnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima, ukupnim stalnim sredstvima i ukupnim obrtnim sredstvima, u %

Klasifikacija djelatnosti	Učešće stalnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima	Učešće obrtnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima	Učešće stalnih sredstava po sektorima u ukupnim stalnim sredstvima	Učešće obrtnih sredstava po sektorima u ukupnim obrtnim sredstvima
B Vađenje rude i kamena	84%	16%	1.4%	0.6%
C Prerađivačka industrija	67%	32%	7.5%	7.6%
D Snabdijevanje električnom energijom	78%	22%	11.1%	6.6%
E Snabdijevanje vodom	83%	17%	4.0%	1.7%
F Građevinarstvo	67%	33%	15.3%	15.8%
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka	49%	51%	15.6%	34.0%
H Saobraćaj i skladištenje	86%	13%	12.5%	4.0%
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	89%	11%	13.7%	3.6%
J Informisanje i komunikacije	41%	59%	2.6%	7.9%
L Poslovanje nekretninama	66%	32%	7.8%	7.8%
M Stručne naučne i tehničke djelatnosti	56%	43%	5.1%	8.3%
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	69%	28%	1.2%	1.0%
P Obrazovanje	60%	40%	0.1%	0.1%
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	91%	9%	1.2%	0.3%
R Umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti	72%	28%	0.8%	0.7%
S Ostale uslužne djelatnosti	51%	49%	0.1%	0.2%

Najveće učešće stalnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima bilo je u sektoru "Zdravstva i socijalne zaštite", i to 91%, međutim karakteriše je mali broj preduzeća u okviru ovog sektora.

Sektor "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" karakteriše najveći broj preduzeća i učešće stalnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima bilo je 49%, dok je učešće obrtnih sredstava u ukupnim poslovnim sredstvima bilo 51% (tabela 7).

Stavku kapitala i rezervi čine zbirne vrijednosti: osnovnog kapitala, neuplaćenog upisanog kapitala, pozitivnih revalorizacionih rezervi, negativnih revalorizacionih rezervi, neraspoređene dobiti, gubitka i otkupljenih sopstvenih akcija.

Najveći iznos kapitala i rezervi bio je u sektoru „Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala” i to 1 301 157 hilj. EUR (učešće ovog sektora u ukupnom kapitalu svih sektora je bilo 20%). Sektor "Snabdijevanja električnom energijom" je takođe imao značajno učešće kapitala u ukupnom kapitalu svih sektora i to 16% (vrijednost u evrima - 1 057 875 hilj.EUR- tabela 8)

Pod stavkom dugoročnih obaveza podrazmijevamo obaveze koje dospijevaju u roku dužem od godinu dana od dana činidbe, dok kratkoročne finansijske obaveze predstavljaju obaveze po kreditima i zajmovima, hartijama od vrijednosti i ostale kratkoročne obaveze koje dospijevaju u roku do godinu dana od dana činidbe.

Najveće dugoročne obaveze i rezervisanja bile su u sektoru „Poslovanje nekretninama” u iznosu od 508 807 hilj.EUR. Sektor „Trgovine na veliko, trgovine na malo i popravka motornih vozila i motocikala” je takođe imao značajan iznos dugoročnih obaveza i rezervisanja u iznosu od 484 995 hilj.EUR. Iznos kratkoročnih obaveza i rezervisanja je bio najveći u sektoru “Trgovine na veliko malo i popravka motornih vozila i motocikala” i to 1 226 168 hilj. EUR, sa čak 27 % učešća u ukupnim kratkoročnim obavezama i rezervisanjima (tabela 8).

Tabela 8 Kapital, dugoročna rezervisanja i obaveze, odložene poreske obaveze i kratkoročna rezervisanja i obaveze prema KD 2010, u hilj.EUR

Klasifikacija djelatnosti	Kapital	Dugoročna rezervisanja i obaveze	Odložene poreske obaveze	Kratkoročna rezervisanja i kratkoročne obaveze
B Vađenje rude i kamena	34 013	52 748	1 385	67 042
C Prerađivačka industrija	37 127	257 788	10 853	756 062
D Snabdijevanje električnom energijom	1 057 875	108 653	36 125	145 837
E Snabdijevanje vodom	184 782	145 661	31 051	89 048
F Građevinarstvo	901 090	451 317	2 381	810 820
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka	1 301 157	484 995	5 122	1 226 168
H Saobraćaj i skladištenje	955 667	222 741	2 864	181 581
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	823 150	372 016	8 317	255 186
J Informisanje i komunikacije	446 590	43 383	3 421	111 341
L Poslovanje nekretninama	195 984	508 807	146	399 168
M Stručne naučne i tehničke djelatnosti	300 368	244 130	633	313 685
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	91 742	19 972	252	53 609
P Obrazovanje	4 040	3 736	11	8 506
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	95 518	12 374	458	17 464
R Umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti	56 757	11 555	284	37 841
S Ostale uslužne djelatnosti	9 768	1 381	10	8 749

2.5 Investicije

Ostvarene investicije predstavljaju fizički ostvarenu izgradnju investicionih dobara i izvršenu izradu ili nabavku investicionih dobara tokom godine, bez obzira na to da li je i kada izvršena njihova isplata.

U tabeli 9 su prikazane investicije prema sektorima u 2012.godini. Na ukupnom nivou najveći iznos bruto investicija je bio u djelatnosti "Trgovine na veliko i trgovine na malo popravke motornih vozila i motocikala" u iznosu od 61 796 hilj.EUR dok je najmanji iznos investicija bio u sektoru "Poslovanja nekretninama" u iznosu od 63 hilj.EUR.

Najveća vrijednost investicija u izgradnju zgrada i ostalih građevina je takođe u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" i to 33 340 hilj.EUR.

Tabela 9 Bruto investicije u materijalna dobra u izgradnju zgrada i ostalih građevina u mašine i opremu, u hilj.EUR

Klasifikacija djelatnosti	Bruto investicije u materijalna dobra	Bruto investicije u izgradnju zgrada i ostalih građevina	Bruto investicije u masine i opremu (nova+nabavna vrijednost)
B Vađenje rude i kamena	10 798	4 747	5 721
C Prerađivačka industrija	35 390	17 138	19 486
D Snabdijevanje električnom energijom	38 013	4 433	32 172
E Snabdijevanje vodom	4 052	3 545	362
F Građevinarstvo	14 070	13 076	1 707
G Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka	61 796	33 340	18 126
H Saobraćaj i skladištenje	25 829	12 518	5 982
I Usluge pružanja smještaja i ishrane	26 318	18 729	6 734
J Informisanje i komunikacije	22 335	3 393	17 476
L Poslovanje nekretninama	63	-	23
M Stručne naučne i tehničke djelatnosti	5 630	4 989	370
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	13 373	12 675	448
P Obrazovanje	190	174	18
Q Zdravstvo i socijalna zaštita	342	-	294
R Umjetničke zabavne i rekreativne djelatnosti	337	45	193
S Ostale uslužne djelatnosti	189	149	41

Najveća vrijednost bruto investicija u materijalna dobra za mala preduzeća je ostvarena u sektoru "Trgovina na veliko i trgovina na malo i popravka motornih vozila i motocikala" i to 17.631 hilj.EUR što predstavlja 34% ukupne vrijednosti bruto investicija u materijala dobra ostvareno od strane malih preduzeća.

U klasi srednjih preduzeća najveća vrijednost bruto investicija u materijalna dobra ostvarena je u sektorima "Industrije" i to 30.792 hilj.EUR. Ova vrijednost predstavlja učešće od 38% ukupne vrijednosti bruto investicija u materijalna dobra ostvarena od strane srednjih preduzeća.

U klasi velikih preduzeća, najveća vrijednost bruto investicija u materijalna dobra je ostvarena u sektorima "Usluga"⁵ i to 50.138 hilj.EUR, i čini 40% ukupne vrijednosti ovih investicija ostvarenih od strane velikih preduzeća. Značajan dio bruto investicija u materijalna dobra je ostvaren u sektorima "Industrije" i to 50.119 hilj.EUR, i čini 40% ukupne vrijednosti ovih investicija ostvarenih od strane velikih preduzeća.

Tabela 10 Bruto investicije u materijalna dobra prema klasi preduzeća u hilj.EUR

Grupa djelatnosti	Klasa preduzeća		
	Mala	Srednja	Velika
Industrija	7 342	30 792	50 119
Građevinarstvo	11 148	2 922	0
Trgovina	17 631	18 356	25 809
Usluge	15 245	29 223	50 138

⁵ Ova grupa obuhvata sektore od H do S, prema klasifikaciji djelatnosti KD 2010 (ne obuhvataju se sektori K-Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja i sektor O – Državna uprava i odbrana)

Izdaje i štampa Zavod za statistiku Crne Gore (MONSTAT)

81000 Podgorica IV Proleterske br.2

Tel. (+382) 20 230 811; tel/fax (+382) 20 230 814

Bilten pripremila:

Tatjana Popović

E-mail: contact@monstat.org

Web Site: www.monstat.org